

Шанхай

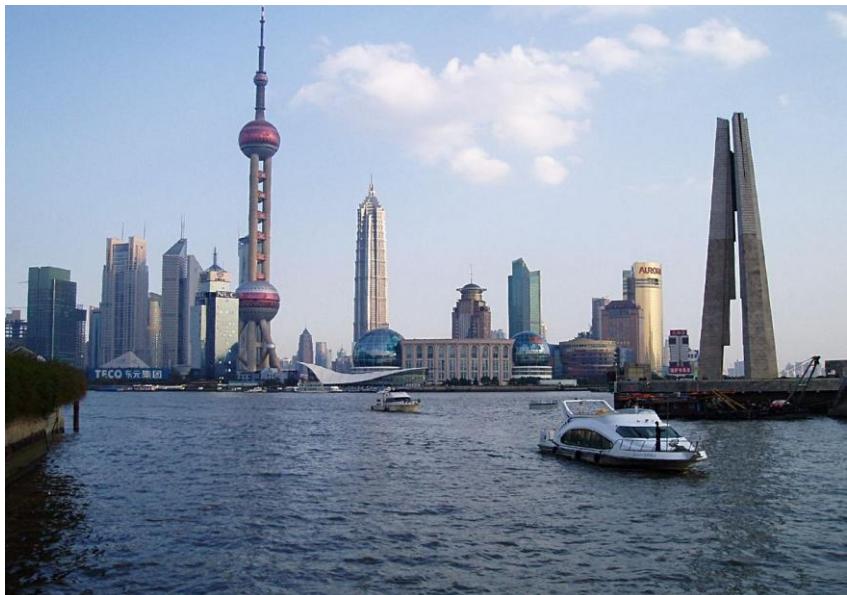
XVIII

Шанхай

Алагалажәа

Шанхай Китай ақалақъ дүкәа иреиуоуп. Уи Ианцзы азиас ахықәан ауп иахыықоу. Ари ақалақъ – Китай акультуратә, аиндустриатә, афинанстә центрны ирыпъхъазоит. Шанхай иара убасгы адунеи ағы зегыи иреиҳау абаңәазақъа ируакуп. Шанхай ахъз ахата «амшын ақалақъ» ауп иаанаго (дағакала иухәозар «амшын ахъ анеирта»). Ақалақъ ахъз уацэымғашьо иунарбоит Шанхай азы амшын тақыс иамоу.

Шанхай анкъа ахъз чыдақъа рацәаны иаман – «Мрагыларатәи Париж», «Мрагылара ахкәажә», «Мрагылараabyрлаш», уи акәым «Азиатәи акахъы» хәа

аназырхәозгы ықан, уақа акоррупция, рөашығала ахәаахәтреи, акахпіреи өзианы иахзықаз азы.

Шанхай раңхъаза қыта хәычын. Китай ақалакъ дуқәа ирапхъагылан ианықалаз XX ашә. алагамтаз ауп.

Шанхай аразқы шыатанкыла ағаңысахит XX ашә. азы. Уи Ианцзы ахықәан иааннакылоз астратегиатә тыңбү иабзоураны Мраңашәаратәи ахәынтқаррақәеи Китайи реилахәаахәтразы тыңбү бзианы иқалеит.

Шанхай иазку иңшашыхәу ахтысқәа

Ишәаҳаңзар акәхап Шанхай Китай икоу ақалақьқәа зегъы иреиҳауп ҳәа шырыпхъазо. Уи адунеи ақалақьқәа зегъ рахътә шәагаала аабатә атыңбү ааннакылоит.

Шанхай иаланхойт 2ч-миллионсык ауаапъсыра. Анкъатәи апъсызкәә рықалақъ хәың иахъа адунеи ағы иреихау абаңәазақәа иреиуоуп. 2тц шықәса инаркны Шанхай иреихазоу еидарамғангагатә баңәазахеит.

Ишәаҳахъома шәара амагнолия шкәакәа иазкны ирхәо? Уи иңашъахәу шәты пүшзоуп. Уи ашәт Шанхай иасимволуп. Амагнолия шкәакәа Шанхай иасимволны изықалаз атәы шәаҳар шәтахума? Ари шамахамзар уағы ипъимло ашәт шәтуеит Шанхай ақалақъ ағы аапъынра алагамтаз инаркны мшагъымза нтәаанза. Уи зегъ рапъхъаза, егъырт зегъ шәтаанза, ашәтра иалаго шәтуп. Убри ауп ақалақъ емблемас изалырхызгы, апъхъагылареи ашәткақақчреи ирсимволны.

Шанхай атәйлауаа ишырхәо еипүш, ақалақыи амагнолиеи еипүшуп. Абас ала, амагнолия ари ақалақь ду иасимволхеит.

Шанхай иадхәалоу абар даға хұтыскты. Зегъ реиха иласу адәйіба бжьюуп Шанхай инаркны Пекиныңза. Пекин Китай ахтнықалақь ауп. Шанхай ауаапұсыра зегъ реиха иласу дәйібала Пекинқа ицилар рыхлшоит. Уи :пк километр саатқ ала иахысуеит.

Адунеи ағы зегъ иреихау адгыл атақатәи асасаирта «Сонгианг буити спорт» иаадыртраны икоуп иаатраны икоуп Шанхай ақалақь ағы. Асасаирта азхәтак азия атақа

100–метрак атцауларағ иқалоит. Үақа 400 уадеи, абари, ақыафуртеи, аспорт комплекси атзакуп. Азаттан аус аулоит ақыафуртагы.

Шанхай аблыхыгартақәа

Абаҳча Иүи-Иуань

Абаҳча ақатцара иалагеит XVI ашэышықәсаз. «Иүи» ажәа иаанагоит «агәахәара узто». Апарк ахъз иуанаҳәоит ари агәахәара узто тыңыны ишықоу.

Ари атып өнімдіктердің көмегінде Иүи Иуань архитекторы Сюй Сяо-Чжун таңдаған. Араңында олар көбінесе китайлық мифологияның мәдениетінен жасап алған. Олардың миссиясы – китай мәдениетіндең тарихын және мифологияның сипаттарын сүйендертуу.

ршьон Аимператор иани иаби. Урт акырза рықәрахъ инеихъан. Арақа зықъ тиаа знык ала еиңыштәуеит. Абаҳча хәта-хәтала еихшоуп, уақа хыпъхъазара рацәала иңашхъахәу атиаахккәа упъылоит.

Абааш «Мрагылара Абырлаш»

Хаамтазтәи архитектуратә бақакәа рахътә раңхъатәи атыпъ ааннакылоит «Мрагылара Абырлаш» захъзу абааш. Ари телехәапъшратә баашуп. Азия икоу зегъ реиха иҳараку ахыбрақәа ируакуп. Абааш аура :пъ метра иназоит. Уи ухалар улшоит қ лифтк рыла. «Мрагылара Абырлаш» ақны иаартуп асасааирта, аңыргақәттә залқәа акыр. 267 метра ағазарағы икоуп иғъежкүа ақъафурта.

Китайтәи атзамц дүзү

Адунеи ағыс жәйтә-натә аахыс ауаа идыргылахьоу зегъ реиха идуу, ихәхәоу, назааңарала зегъ иреихау атзамцқәа иреиуоуп – Китайтәи атзамц дүзү. Уи тү нызықь километр иназоит. Атзамц алагоит Шанхаигуантәи абжысыртағы, иагъынцәоит Бохайтәи азыбжъахалағы. Китайтәи атзамц иара убасгы зегъ иреихау анышәйнтра ҳәа иашьтоуп, избанзар уи аргылара зықьыла ауаа рхы ақәыртцеит.

Китайтәи атзамц дүзү аргылара иалагеит ҳера қалаанза III-ашәышықәсазы. Иагъыхдыркәшеит XVII

ашэшишыңғасыз, еиуеипшым Китайтәи адинастиақәа рхаан. Уи амонголтә, атиурктә хылтыштырақәа, лассыласс Китай иақәлоз рөкүнтә хыхъчагас акәын издыргылоз.

Ирхәоит Китайтәи атзамц дүзза амза ақынтыигы иубартоуп ҳәа. Ари мифуп, хымпәада. Аха атзамц убриақара идуу, ихәхәоу, назаазарала адунеиаң зегъ иреихау ргылароуп ақынте иаңыртцеит убри ағыза амиғғы.

Будда иныхабаа

Будда иныхабаа зегъ реиха атуристцәа зтаауа тыпъуп. Уи дыргылеит 1882 шыңғасыз, аха ипъиххааса иқәыртцеит аибашьраан. Нас өңицны ейтадыргылеит.

Будда иныхабаа зырпъшзо акакәны икоуп ө-монументк. Актәи – итәоу Будда имонумент ауп. Уи аорнаменткәа зну ақәгылартә шкәакәа дықәгылоуп арпъшзагақәа рыла ифычоу Будда. Ирхәоит уи амонумент акапан тоннак иназоит ҳәа. Итәоу Будда имонумент өнагылоуп аныхабаа. Уи өназыргылаз аберцәа роуп.

Ағбатәи амонумент – иқәиоу Будда истатуиа ауп. Аныхабаағе иқәиоу Будда имонументқәа өба ықоуп: актәи 96 сантиметра иназоит, ағбатәи – пүшь-метрак иқоуп, уи аагоуп Сингапурдынгәи.

Шанхайтәи ачыс

Шанхай беноуп ақьяфуртақәеи абарқәеирыла. Амса «Хуангпу» еицирдышуеит уака иқоу ақьяфуртақәа рхыпхъязарала. Адунеи ағы еицирдышура амилаттә чысхкәа ракытә китайтәи ачыс апхъагылара змоу ракъ ипхъазоуп. Китайяа апсабара ирынато зегъ рфоит, алақәа, аматқәа, адабьқәа, ацарақәа рытракәа, амедузакәа ухәа, егырт ашәарахкәеи ахәача-мачеи убрахъ иналатданы. Шанхайтәи ачыс ахъ иатсанакуа афатә агъама хаауп, ибзиоуп, арсара мариоуп. Уи «Ху Ком» ҳәа иашътоуп.

Шанхай иаланхо ауаапъсыра ирылатцәаз фатәхеит «ГУЛУ Ику» захъзу ачыс, иара убасгы ахaa-мыхаахь иатданакуа ачыс – «Бабао Фан». Ари ахъз акитаи бывшәахътә еитаугозар иаанаго «Абрынць аа-хазынарак» хәа ауп. Атыпъантәи ачысхккәа, Дзиансу, Цьезиан захъзу апровинциақәа рѣкны икартцо афатә даара еипъшуп. Урт Китай ауаапъсыра зегъы иреицьыршьо афатәкәа иреиуоуп.

Арыжәтәкәа рахътә актәи атыпъ ааннакылоит ачай иатцәа. Икоуп ақъафуртақәеи акрыфартакәеи ачай хәыда-пъсада иахърырто. Ицьбароу арыжәтә атәи ххәозар, Шанхайаа даара бзиа ирбоит атыпъантәи ауарааш «Цингтао». Ақъафуртақәа рѣы зыпъсы зшьо асасцәа анцо абрынцьөи агъама дмырбазакәа ирышьтуам. Иара убасгы даара ирацәоуп атиаақәа ирылышуа афқәа, урт еиуеипъшым афатә хккәа рыкатцарағғы рхы иадырхәоит. Китай уағы ипъилар қалоит аекзотикатә рыйжетәкәагы – иртәу амати аинцәыши, мамзаргы ағы, ауарааш изаау ашъхыц. Китай зегъы ирылатцәахъоу акоуп «Маатаи» хәа изышьтоу арыжәтә. Ари Маатаи икартцо Китайтәи ликиоруп. Иара агъама џашъяхәы Китайтәи аҳауен атиаа хкырацәа реиуеипъшымзаареи аныпъшует.

Шанхайтәи амузей

Шанхайтәи амузеи беиоуп антикатәи аамта иатцанакуа китайтәи ақазара аматәарқәа рыла. Уи шыңаққырыгылан 1952 шыққасы. 1996 шыққасы амузеи аартын ағынтыраан. Амузеи гылоуп ақалақъ агәтаны, Папиа Сквер захъзу

амбағы. Ари атыпқантәи архитектор иргыламта ахыбра уағы ихамыштыуа иқатоуп. Амузеи ашьата пүшкәакытакны иқатоуп, ахыб гъежьюп. Уи ианыпқшуеит ажәйтә Китайда рхэйшшя, адгыл аквадраттә форма амоушәа, ажәған кәымпүлза, игъежъза икоушәа.

Хә-еихагылак икоу амузеи 11 галереиеси, х-циыргақәцатә залки амоуп. Амузеи аколлекция шыңаққырылоуп 120.000 матәар қәырғышы рыла. Агалереяғ

уағы ибар илшоит ажәйтә аамтақәа рзы иқаитаз зеиуахкы утахуamatтарқәа, акерамика, ағыматәа, аскульптурақәа, нефритла иғычоу ахазынақәа, амаңаңақәа, аманетақәа (ағырпқәа), анапғыларақәа, аңаңтә асумтақәеи, амилат маңқәа ркультурақәеи, асахъақәеи. Антикатә аамта иатданакуа ахазынатра ахәтак тәахуп ари амузеи ағы. Хәйзмам, шамахамзар уағы иғымло ақакәны икоуп неолит аамта иатданакуа анышәаңшы хәалштәыла иалху асаанматәа.